

Interdisciplinaire Master Module 2021-2022

RELIGIOUS DIVERSITY

[Levensbeschouwelijke diversiteit]

Eerste semester: POLARISATIE & WAARHEID

Tweede semester: IDENTITEIT & EENHEID

Inhoud

Inleiding.....	3
Interdisciplinaire module geïntegreerd in Masteropleiding	4
Formele doelstellingen en beoogde studieresultaten van de Masteropleiding	5
Domeinspecifieke leerresultaten.....	5
Kalender	6
Opbouw en studiebelasting	7
Structurele grondlijnen	8
Programma.....	9
Colleges	9
Gastcolleges.....	9
Opdrachten.....	9
Inhoudelijke grondlijnen	10
Waarheid.....	10
Overdracht.....	11
Religieuze diversiteit.....	11
Traditionele toekomstgerichtheid	11
Overzicht colleges.....	13
Interdisciplinaire module religious diversity	13
Eerste semester: polarisatie en waarheid.....	13
Bibliografie	16

Deze brochure is bestemd voor de reguliere masterstudenten aan de FPTR. Ook geïnteresseerden kunnen deze interdisciplinaire mastermodule meevolgen, in een stramen vergelijkbaar met de zogenaamd 'post-initiële masteropleiding (beroepsgerichte bijscholing). Daartoe is geen bacheloropleiding vereist, maar wel werkervaring en gegronde motivatie. De toegang is in overleg te bepalen.

Inleiding

In de hedendaagse samenlevingen heeft religie geen evidente plaats meer. Tegelijk neemt de religieuze diversiteit toe, waardoor tradities het steeds moeilijker hebben. Het huidige klimaat stelt theologen dan ook voor flinke uitdagingen. Eeuwenlang dreef een religieuze traditie op de vaste overtuiging dat haar waarheid de enige juiste was. Deze visie treffen we nog steeds aan bij radicale aanhangers. Ze schuwen polarisatie en geweld niet. Meer gematigde gelovigen dienen evenwel de vraag te beantwoorden hoe de verkondigde waarheid zich verhoudt met andere 'waarheden.' Is er dan niet één waarheid? Op alle terreinen van het maatschappelijke leven zien we de polarisatie toenemen. Zowel tussen religies onderling als binnen tradities. Vals nieuws teistert de publieke opinie en verdeelt de bevolking in goeden en slechten, naargelang de 'waarheid' die men aanneemt. De vraag 'wat is waarheid?' krijgt opnieuw actualiteitswaarde. In het kader van de globale diversiteit en de 'vloeibare' tijden is de vraag naar de religieuze waarheid hoog dringend aan een antwoord toe. Tijdens het eerste semester van deze interdisciplinaire mastermodule bestuderen we het thema van *religieuze waarheid in perspectief van het huidige gepolariseerd cultureel klimaat*.

Minstens even belangrijk en nauw aansluitend bij de waarheidsvraag is *de problematiek van eenheid*. Ook hier geldt dat we in toenemende mate bewust worden dat alleen een globale aanpak de grote vraagstukken van vandaag kunnen oplossen. Ongelijkheid en klimaatverandering staan hoe dan ook de komende decennia hoog op de agenda. Een wereldgemeenschap die zich samen inzet om daaraan menswaardige oplossingen te bieden dringt zich op. Maar hoe moeten we daartoe komen? De grootste moeilijkheden in dit verband situeren zich rond eigenheid en nationalisme. Politiek protectionisme voorkomt een globale aanpak. De uiteenlopende punten van deze problematiek worden verbonden door de in belang winnende kwestie van *identiteit*. De moderne wereld kent het begrip van de 'meervoudige identiteit' (*multiple identity*), waarmee men aanduidt dat ieder individu meer is dan alleen Belg of Nederlander, hetero of homo, student of docent. De meervoudige gelaagdheid geeft meer individuele vrijheid, gezien maatschappelijke keurslijven voortaan tot het verleden behoren. Maar tegelijk heerst een toenemende verwarring en vervreemding. Wie ben ik? Wat word ik? En vooral: waarbij hoor ik? We zijn allemaal wereldburgers, luidt het antwoord, waarmee men de identiteitsvraag ontwijkt. We bestuderen tijdens het tweede semester de identiteitsvraag vanuit theologisch perspectief. Daarbij kunnen we niet om de Bijbelse antropologie heen – de mens is gemaakt naar Gods beeld en gelijkenis - in verhouding met ongelijkheid en mensenrechten.

Kunnen we spreken van een meervoudige waarheid en eenheid? Wat met verandering en beweging? Welke mechanismen staan ons ter beschikking om niet in een polariserende spraakverwarring vast te lopen? Is het mogelijk om tegelijk onze identiteit te bevestigen en ze tegelijk omwille van het groter geheel te relativiseren? Aan deze prangende vragen voegen we er in de loop van het jaar waarschijnlijk nog enige toe.

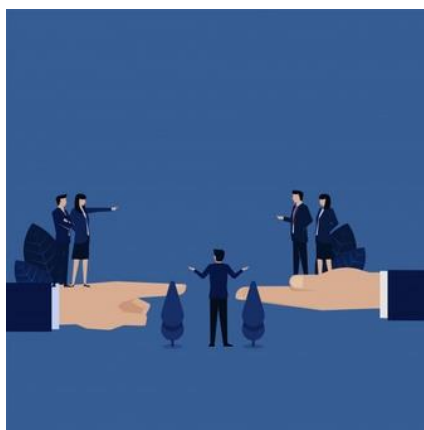
Interdisciplinaire module geïntegreerd in Masteropleiding

De opleiding tot Master in de Protestantse Theologie en Religiestudies aan de FPTR omvat 120 studiepunten en beslaat twee jaar. Tijdens het eerste jaar (Ma1) worden de academische bekwaamheden van de Bacheloropleiding verder uitgediept en toegepast. Dit eerste Masterjaar wordt afgesloten met een masterproef (20ects), voorafgegaan door een hoofdvakstudie (5ects) en keuzevak (5ects). Dit betekent dat de interdisciplinaire mastermodule wordt gevalideerd op 30 studiepunten.

Tijdens het tweede jaar (Ma2) heeft de student de keuze uit drie afstudeerrichtingen: pastoraat, educatie en onderzoek. Dit tweede jaar omvat vakspecifieke bekwaamheden en stages met een geïntegreerde pastorale of educatieve toepassing van de masterproef (30ects) en de interdisciplinaire mastermodule (30ects).

Algemene Master (Ma1)		Pastorale Master (Ma2)	
Interdisciplinaire Mastermodule	30	Interdisciplinaire Mastermodule	30
Hoofdvakstudie	5	Preekvoorbereiding: methodiek, analyse, evaluatie	5
Onderzoeksmethodologie	5	Stages en Kerkrecht	15
Masterpoef	20	Pastorale scriptie	10
Totaal	60		60

Educatieve Master (Ma2-Educ)		Onderzoek Master (Ma2-Res)	
Interdisciplinaire Mastermodule	30	Interdisciplinaire Mastermodule	30
Algemene en vakdidactiek	20	Verdiepende academische methodiek	5
Onderwijsstages en initiatie protestantse godsdienst	10	Didactische oefeningen en wetenschapsvaardigheden	15
		Hoofdvakstudie	10
Didactische masterpoef	10	Opzet promotieonderzoek en twee publiceerbare artikelen	30
Totaal	60		90

Formele doelstellingen en beoogde studieresultaten van de Masteropleiding

Tijdens de Masteropleiding wordt de kennis en het inzicht opgedaan in de Bachelor studie verbreed en verdiept. Aan de FPTR leert de masterstudent deze academische grondslagen op een interdisciplinaire wijze toe te passen op een zelf gekozen onderzoeksgebied tijdens de hoofdvakstudie en de Masterproef. De interdisciplinaire module geeft daarvan een methodologisch en inhoudelijk voorbeeld. Daarbij houden we rekening met de volgende eindtermen:

- de student verwerft het vermogen om in ingewikkelde actuele vragen tot een redelijk en onafhankelijk oordeel te komen;
- hij/zij leert om op heldere en coherente wijze te communiceren over het eigen onderzoek en de conclusies die daaruit kunnen volgen;
- hij/zij leert de eigen wetenschappelijke aanpak zelfkritisch bij te sturen en aldus grotendeels zelfstandig te werken in de wetenschap;
- hij/zij leert de eigen praktische vaardigheden aan te scherpen en de praktijk op realistische basis in te schatten;
- hij/zij is in staat is tot dialoog en samenwerking op het vlak van zingeving en dienstbaarheid.

Wat de inhoud betreft wordt in Bijbelwetenschap en theologie in de masteropleiding bijzondere aandacht gegeven aan de doorwerking en vertolking van grondteksten en christelijke traditie. Daarbij wordt steeds de actuele, diverse en geglobaliseerde cultuur in het vertolkingsproces betrokken. De positie van de FPTR ten opzichte van de christelijke traditie wordt bepaald door een open en kritische instelling. De gevoerde dialoog wordt gericht op de toekomst van kerk en samenleving. Ook op het vlak van religiestudies gaat de masteropleiding inhoudelijk in op vergelijkende, tekstkritische en interdisciplinaire dialoog met menswetenschappen en wereldreligies.

Met het oog daarop wordt de opleiding aangeboden in het kader van drie afstudeerrichtingen: pastoraat, onderwijs en research.

Domeinspecifieke leerresultaten

De student volbrengt en presenteert tijdens de interdisciplinaire mastermodule exegese, literatuurstudie en thematische toepassingen. De beoordeling wordt gedaan aan de hand van de volgende criteria:

1. blijk geven van verdiepte kennis van de inhouden en methodes die gangbaar zijn in theologisch onderzoek en religiestudies;
2. in staat zijn om op wetenschappelijk verantwoorde wijze bronnen van de christelijke traditie te bestuderen en aan te wenden in het analyseren van specifieke vraagstellingen;
3. aantonen inzicht te hebben in de relatie van de studie van theologische en religieus-maatschappelijke problemen in de actuele multiculturele en multireligieuze samenleving;
4. in de mogelijkheid zijn de kennis en methodes van de eigen specialisatie op relevante wijze toe te passen binnen de theologische reflectie in de diversiteit van geloofsgemeenschappen;
5. bekwaam zijn om zich kennis en methoden van de gekozen specialisatie eigen te maken, met het oog op het ontwikkelen van een eigen bijdrage aan de actuele stand van het onderzoek;
6. leren zelfstandig en in dialoog met vakgenoten en andere wetenschappers theologisch onderzoek te verrichten en verworven attitudes, methodes en kennis door te geven;
7. op een heldere en coherente wijze kunnen verslag doen van (eigen) onderzoek aan vakgenoten en niet-vakgenoten,
8. in staat zijn om kritisch te participeren in reflectie en beleidsvorming met betrekking tot de interactie van theologie, geloofsgemeenschap en maatschappij.
9. in ingewikkelde vragencomplexen tot een reflexief en gemotiveerd oordeel kunnen komen.

Kalender

Het *eerste semester* van het academiejaar 2021-2022 heeft twaalf weken en loopt van *maandag 20 september tot vrijdag 24 december*. De interdisciplinaire module RELIGIEUZE DIVERSITEIT vindt doorgaans plaats op woensdagmiddag (openbare lessen) en op donderdag tijdens de dag (presentaties, colleges). Voor het eerste semester, met als centrale thema **POLARISATIE & WAARHEID** ziet de kalender er als volgt uit:

Maandag 20/9 - vrijdag 24/9: **kennismaking**
 Maandag 27/9 - vrijdag 1/10: week 1
 Maandag 4/10 - vrijdag 8/10: week 2: **do 7 oktober opening academiejaar**
 Maandag 11/10 - vrijdag 15/10: week 3
 Maandag 18/10 - vrijdag 22/10: week 4
 Maandag 25/10 - vrijdag 29/10: week 5
 Maandag 1/11 - vrijdag 5/11: **bufferweek (inhaalcolleges)**
 Maandag 8/11 - vrijdag 12/11: week 6: **Herfstvakantie**
 Maandag 15/11 - vrijdag 19/11: week 7
 Maandag 22/11 - vrijdag 26/11: week 8
 Maandag 29/11 - vrijdag 3/12: week 9
 Maandag 6/12 - vrijdag 10/12: week 10
 Maandag 13/12 - vrijdag 17/12: week 11
 Maandag 20/12 - vrijdag 24/12: week 12
 Maandag 27/12 - zondag 9/1 (2022): **Kerstvakantie**
 Maandag 10/1 - vrijdag 14/1: **Studiedagen**
 Maandag 17/1 - vrijdag 21/1: **examens eerste semester**

Tijdens het *tweede semester*, dat eveneens twaalf weken beslaat en loopt van *maandag 24 januari 2022 tot vrijdag 13 mei 2022*, ligt de klemtoon bij **IDENTITEIT & EENHEID**. We houden hetzelfde stramien aan met openbare lessen op woensdagmiddag en presentaties en seminaries op donderdag. Dit levert de volgende kalender op:

Maandag 24/1 - vrijdag 28/1: week 1
 Maandag 31/1 - vrijdag 4/2: week 2
 Maandag 7/2 - vrijdag 11/2: week 3
 Maandag 14/2 - vrijdag 18/2: week 4
 Maandag 21/2 - vrijdag 25/2: week 4
 Maandag 28/2 - vrijdag 4/3: **bufferweek (inhaalcolleges)**
 Maandag 7/3 - vrijdag 11/3: week 5: **krokusvakantie**
 Maandag 14/3 - vrijdag 18/3: week 6
 Maandag 21/3 - vrijdag 25/3: week 7
 Maandag 28/3 - vrijdag 1/4: week 8
 Maandag 4/4 - zondag 17/4: **Paasvakantie**
 Maandag 18/4 - vrijdag 22/4: week 9
 Maandag 25/4 - vrijdag 29/4: week 10
 Maandag 2/5 - vrijdag 6/5: week 11
 Maandag 9/5 - vrijdag 13/5: **bufferweek (inhaalcolleges)**
 Maandag 16/5 - vrijdag 17/6: **Studiedagen**
 Maandag 20/6 - vrijdag 24/6: **examens tweede semester**

Opbouw en studiebelasting

De interdisciplinaire Mastermodule heeft twee delen. Thematisch staat tijdens het eerste semester het thema “POLARISATIE EN WAARHEID” centraal. Tijdens het tweede semester gaan we dieper in op “IDENTITEIT EN EENHEID”.

De volledige module bedraagt 30 studiepunten, verdeeld over 15ects per semester. Elk studiepunt staat voor 25 tot 30 uren studietijd (voor een normstudent). We hanteren voor de interdisciplinaire module de volgende onderverdeling:

Twee collegedagen per week (woensdag en donderdag)	4ects
Vorbereidingen colleges (nota's bijhouden en artikelen lezen)	4ects
Werkstukken maken (exegese, literatuurstudie)	4ects
Evaluatie (afroondende scriptie en/of examenvorbereiding)	3ects
Aantal studiepunten per semester	15ects

Structurele grondlijnen

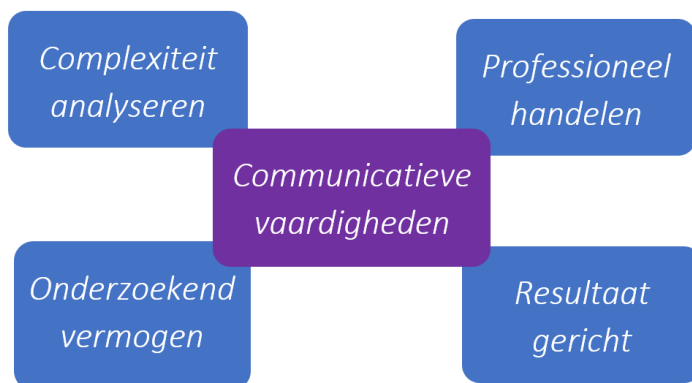
De Masteropleiding aan de FPTR leert wetenschappelijk werken. Daarbij geeft de student blijk van de leerstof en het thema te beheersen. De term 'Master' komt immers van het Latijnse woord 'magister', wat 'meester' of 'leider' betekent. Tijdens de Middeleeuwen werd de term gebruikt om een leraar aan te duiden, iemand die de behandelde materie beheerst.

De masteropleiding beoogt bijgevolg een **professionele aanpak** van het betreffende vakgebied. Theologie en religiestudies behoren tot de geesteswetenschappen en hebben te maken met psychologische, cultuurhistorische en actueel maatschappelijke ontwikkelingen. Als professioneel opgeleide master in theologie en religiestudies is men in staat om uitdagende vraagstukken aan te pakken met een stevige theoretische basis en onderzoekhouding. Het gaat bijgevolg niet om meningen of buikgevoelens, maar om op wetenschappelijke analyse gebaseerde inzichten en oplossingscriteria. Dit veronderstelt in onze tijd meer dan ooit een multidisciplinaire aanpak.

De beoogde studieresultaten en specifieke vakdidactiek omvat vier pijlers:

- complexiteit analyseren
- onderzoekend vermogen
- professioneel handelen
- resultaat gericht
-

Deze bekwaamheden worden gestuurd door communicatieve vaardigheden.

Programma

Alle activiteiten van de interdisciplinaire mastermodule kunnen zowel ter plaatse als online worden gevolgd. In het gebouw aan de Bollandistenstraat is alles voorzien om coronaproof les te geven. Wie online wil volgen dient te beschikken over een degelijke technische mogelijkheid (een desk- of laptop) en dient de Zoom-app te downloaden. Gelieve op voorhand te communiceren dat je wenst online te volgen. Wie in persoon aanwezig wil zijn, dient de voorgeschreven maatregelen te volgen.

Colleges

De colleges van de interdisciplinaire mastermodule gaan door op **donderdag**. Telkens vinden twee sessie plaats: **voormiddag 11u - 12u30** en **namiddag 14u-15u30**. Voordien en na afloop is er tijd voor vragen en groepswork.

Gastcolleges

De gastcolleges gaan door op **woensdag van 14u. tot 16u**. We merken op dat de gastcolleges verplicht zijn en behoren tot het curriculum. Ze maken deel uit van de te behalen studiepunten.

Opdrachten

Zoals het curriculum van de faculteit is gebouwd op de drie pijlers is ook de interdisciplinaire module onderverdeeld in drie delen: Bijbel, theologie en religiestudies. Daarnaast zijn analyse en communicatie van groot belang in deze mastermodule. De achterliggende overweging is dat communicatieve vaardigheden in de hedendaagse cultuur van steeds groter belang worden. Daarnaast groeit ook in de wetenschappelijke wereld het besef dat de communicatie van de onderzoeksresultaten van een vergelijkbaar belang zijn als de resultaten zelf.

Daarom worden masterstudenten gevraagd om **twee exegeses** te maken en ze ook te presenteren tijdens een openbaar college. Het zelfde geldt voor de **literatuurstudie**, waarbij normerende (capita uit) hoofdwerken of belangrijke artikelen dienen bestudeerd en inhoudelijk gepresenteerd te worden. De derde opdracht is de actuele maatschappelijke relevantie en de kunst van dialoog of **debat**.

De voorbereiding en overdracht van de opdrachten maken op gelijkwaardige wijze deel uit van de studielast en staan daarmee ook voor een aanzienlijk aantal studiepunten.

De interdisciplinaire module wordt voor reguliere masterstudenten afgewerkt met een **scriptie** die de drie vakgebieden verbindt. Opgave van teksten, werkwijze en mogelijkheden worden op **donderdag 30 september** bepaald. De uiterste inleverdatum voor de interdisciplinaire scriptie is **donderdag 17 januari 2022**.

Samenvattend betekent dit dat elke student, naast de collegevoorbereidingen, de opdracht heeft tot:

1. Exegese van een tekst uit het Oude en Nieuwe Testament + presentaties (2)
2. Literatuurstudie religiewetenschap (artikel en boek) + presentaties (2)
3. Voorbereiding en deelname aan thematisch debat over actualiteit (2)

Exegeseteksten, boeken en artikelen voor literatuurstudie worden op donderdag 30 september medegeedeeld.

Inhoudelijke grondlijnen

Het thema religieuze en levensbeschouwelijke diversiteit is een actueel thema. We splitsen de thematiek op in twee probleemvelden, die we per semester behandelen.

Het eerste semester:

POLARISATIE en WAARHEID

Het tweede semester:

IDENTITEIT en EENHEID

De tegenstellingen in de samenleving zijn scherp. De kloof tussen welvarend/kansrijk en zelfkant/kansarm wordt dieper. De klassieke tegenstelling tussen politiek links, progressief, en politiek rechts, conservatief, wordt steeds meer overgenomen door de tegenstelling tussen populisme enerzijds en idealisme anderzijds. Daarmee wordt de tegenstelling die er echt toe doet aan het oog onttrokken. Namelijk die tussen met de rug naar de toekomst staan en met het gezicht naar de toekomst staan, tussen restauratie en innovatie.

De samenleving fragmenteert. Verschillende groepen zijn gericht op de eigen korte termijn belangen. De ontzuiling maakt dat politiek maar ten dele de vertegenwoordiger is van vanzelfsprekende meerderheden. Er is veel zorg bij grote groepen mensen en in principe is er ook veel bereidheid om die zorg om te zetten in toekomstgerichte acties. Er is tegelijkertijd weinig nodig om zo'n veranderende samenleving te ontregelen.

Het zijn spannende tijden. De beweging is onomkeerbaar. We zullen multicultureler, duurzamer en mondialer samen gaan leven. De weerstand tegen deze veranderingen groeit tegelijkertijd. Geloof en religie bevorderen beide bewegingen. De innovatie wordt omarmd en gestimuleerd omdat de kerk in verbondenheid met de synagoge het verhaal van bevrijding en gelijkwaardigheid in bewaring heeft gekregen. Tegelijkertijd zet de kerk zich op veel plaatsen en in veel verschijningsvormen in voor restauratie. Daarbij worden regelmatig verbanden aangegaan met uiterst dubieuze populistische groepen.

In globaal perspectief zien we dat religies zowel de motor als de handrem op veranderingen zijn. Het toenemende integrisme en fundamentalisme daagt gelovigen die hun verstand gebruiken uit om te antwoorden. Kan men schaamteloos de Bijbel en de Koran en andere heilige teksten blijven gebruiken om mensen te discrimineren, monddood te maken en in sommige gevallen ook fysieke te bedreigen? Kunnen de religieuze tradities het eigen verleden in vraag stellen om een inclusieve toekomst veilig te stellen? En hoe moeten we omgaan met het exclusieve godsbeeld dat uit talloze passages in verschillende heilige teksten spreekt? Rond deze vragen cirkelen we onze studie tijdens het eerste semester. Wat is waarheid? Wie bezit de waarheid? En wat met de ander?

We verdelen daartoe het eerste semester in vier grote blokken: **waarheid, overdracht, religieuze diversiteit en traditionele toekomstgerichtheid**. In het programma zijn ook enkele gastcolleges opgenomen die rond deze thematiek een persoonlijk licht laten schijnen. We overzien hieronder de verschillende sub-thema's van het eerste semester.

Waarheid

Het eerste blok bundelt een aantal Bijbelse, theologische en wetenschappelijke inzichten rond de vraag 'wat is waarheid?'. In de Bijbel gebruikt men een aantal begrippen die men goed moet

onderscheiden. Wat is in bijbels licht waarheid, kennis en wijsheid? Dit grondvlak wordt aangevuld met het joodse dialogische denken die vooral door Martin Buber en Emmanuel Levinas werd geïntroduceerd. Het woord dialoog is zo populair, dat het zijn waarde dreigt te verliezen. We gaan terug naar de bron: Bubers *Ich und Du* (1923) en maken een vergelijking met het denken van Levinas. Via Miskotte komt de protestantse theologie aan de orde. Het doel is om vanuit de dialoog iets over God te kunnen zeggen. Aansluitend verkennen we in religiewetenschappelijk perspectief het onderscheid tussen westers denken en oosterse wijsheid. Wat leert Laozi en het taoïsme, hoe verhouden de zen-spiritualiteit en meditatie zich met de westerse vormen van religieuze oriëntatie? Dit eerste deel wordt afgerond met een kijk op het humanistische verlangen naar zin en verbondenheid. Daartoe nodigden we prof. Hans Alma uit, hoogleraar psychologie aan de faculteit Humanistiek te Utrecht.

Overdracht

Hoe wordt waarheid doorgegeven? Net zo belangrijk als de waarheidsvraag is de overdracht ervan. Dit vormt de rode draad doorheen het tweede blok van dit semester. We zullen zien hoe waarheid in de Bijbel wordt doorgegeven. Daarbij is mythologische methodiek nooit ver weg, waardoor we aandacht moeten besteden aan de narratieve benadering. Mythologisch naast logisch. Afgelopen seizoen introduceerde prof. Parlevliet aan de hand van Willem Barnard, één van zijn leermeesters, dit denken. Nu zal hij aan de hand van Erik Borgman deze route verder verkennen. Daarbij komen de winst van de Amsterdamse school aan de orde, maar ook de essays van dichters zoals *My Bright Abyss*/Mijn heldere afgrond van Christian Wiman. Het blijft echter een heikele zaak om over God te spreken. De meest recente enquête over God in Nederland (2015) leert dat in veertig jaar tijd het percentage van mensen die geloven dat God zich met hen en de wereld bezighoudt (het zogenaamde 'theïsme') is gezakt tot een schamele 14%. Men moet al een flinke uitzetting houden als men het woordje 'God' gebruikt, wil men niet tegen muren van onbegrip oplopen. Hoe we kunnen spreken over religie in post-theïstische tijden zullen we samen onderzoeken. Het gastcollege van dichter Benno Bernard op 1 december is daarvan een uniek orgelpunt.

Religieuze diversiteit

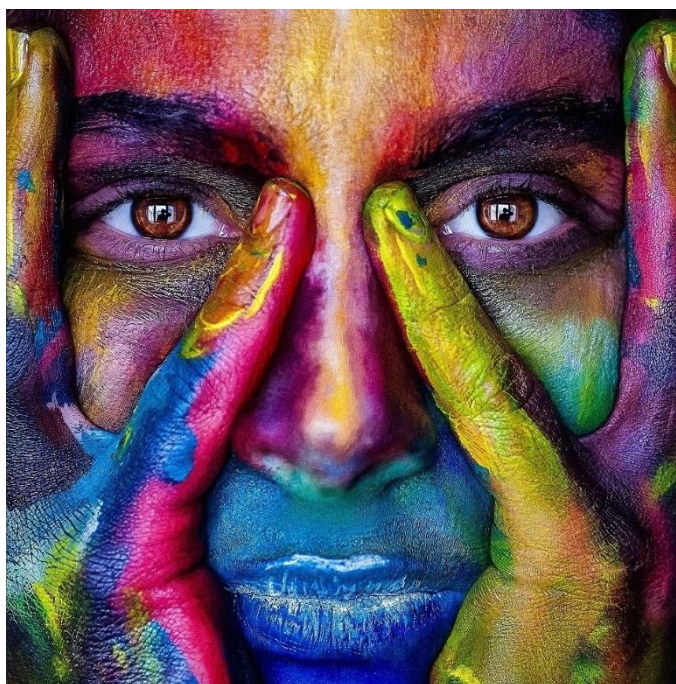
Een heikel punt voor religieuze tradities in de geglobaliseerde wereld van vandaag is hun inherent **exclusivisme**. Nogal wat mensen storen zich aan de pretentie van talloze tradities dat zij alleen de waarheid in pacht hebben. Is dit een grondvlak van religie of slechts een populistische vertolking ervan? In het derde blok van dit semester onderzoeken we deze problematiek. Andermaal leggen we een grondvlak aan van gedegen Bijbelse studie, waarbij de vraag of de Bijbel religieuze diversiteit uitsluit aan de orde is. We gaan op dit onderwerp verder door hedendaagse vormen van religieus exclusivisme voor het licht te houden. We moeten daarbij steeds twee kanten van dezelfde medaille in het vizier houden: (1) is religie exclusief of (2) is de vertolker ervan exclusief? De kwestie van religieuze diversiteit staat centraal tijdens deze interdisciplinaire mastermodule, vandaar dat we deze eerste verkenning met een open perspectief aangaan. Deze openheid moet ons aandacht geven voor geloofsontwikkeling. De psychologische benadering daarbij, zoals James Fowler volbracht, kan ons behulpzaam zijn vandaag. Een volwassen geloof is een geloof waarin waarheden naast elkaar kunnen staan. Naast deze vijfde fase van ontwikkeling heeft Fowler ook nog een zesde fase benoemd die hij *Universalizing Faith* noemt. Deze fase is voor onze tijd misschien wel opnieuw interessant, omdat het de fase is van verbindende humane religiositeit. Volgens Fowler slechts weggelegd voor de grote voorbeeldige mensen, zoals Martin Luther King of Nelson Mandela. Misschien past deze fase wel goed bij de zoekende levensbeschouwing die eigen is aan onze tijd en bij het leren leven met vragen.

Traditionele toekomstgerichtheid

In het laatste blok van dit semester zullen we enerzijds **traditie** en anderzijds **toekomstige mogelijkheden** bestuderen. Onze westerse traditie is in religieus oogpunt gebaseerd op de Bijbel. Het

grondvlak zal dan ook de vraag beantwoorden waarom de Bijbel 'heilig' heet. Het ontstaan, canonisering en interpretatiegeschiedenis komen daarbij aan bod. Gezien we vandaag voor een groot gedeelte deze traditionele achtergronden hebben losgelaten en de seculiere wereld zich tot een naturalistisch wereldbeeld bekeert, is het noodzakelijk om de grondslagen ervan grondig te onderzoeken. Wat zegden Hume en Darwin over waarheid en religie, maar vooral: hoe kunnen religieuze tradities zich verrijken met wetenschap en vooruitgang? Praktisch theologisch betekent dit: gemeenteopbouw vanuit de toekomst. Wat kan de kerk leren van Otto Scharmer en wat kan de theologie toevoegen aan het denken over *Presencing*? Otto Scharmers *Theory U* heeft zijn duizenden verslagen in bedrijfsleven en onderwijs. Hoogste tijd om deze theorie over duurzame veranderingsprocessen ook in de kerk te beproeven. Eén van de centrale begrippen die Scharmer gebruikt is *presencing*. Een veranderingsproces wordt duurzaam door vanuit een open hart gericht te zijn op de toekomst. Het werk van Scharmer staat vol religieus geladen begrippen. Hoe religieus zijn deze begrippen bedoeld in het kader van *social technology*, zoals hij zelf schrijft? En andersom gevraagd: wat leert de kerk van deze seculiere invulling van haar vertrouwde begrippen? Is hier een brug tussen de beide werelden te slaan?

Rond deze vier blokken zullen we het eerste semester werken.

Overzicht colleges

Interdisciplinaire module religious diversity							
Eerste semester: polarisatie en waarheid							
September		Oktober		November		December	
29		6		10		1	
	Openingscollege Prof. Arjan Knop "Magie in de Bijbel; <i>Verboden religieuze rituelen</i> "				Open college Prof. Arjan Knop "Van kافت tot kافت': De waarheid ingebonden? <i>Een onderzoek naar de relatie tussen goddelijke en wetenschappelijke kennis van de Bijbel.</i>		Gastcollege Benno Barnard (Dichter & Theoloog) "De religie van een brillenjood: Hoe een schrijver aankijkt tegen het christelijk geloof en de Bijbel"
30	Inleiding thema	7	Religiestudies les 1 (JT): "Kosmologie & Theologie: Teilhard de Chardin, zwarte gaten en de Bijbel"	11		2	Presentatie literatuur
	Opgave teksten, werkwijze, presentaties, evaluaties		Opening academiejaar (17h)				Bijbel les 4 (AK) "Wat is heilige Schrift, ontstaan, canonisering, interpretatie"
		13		17		8	
					Open college "De regel van de uitzondering: <i>over de transitie van de traditie</i> "		Gastcollege Prof. Em. Wout van Bekkum "Joods leven en Judaica"

		14	Bijbel les 1 (AK) "Over waarheid, kennis & wijsheid"	18	Bijbel les 3 (AK) "Sluit de Bijbel religieuze diversiteit uit?"	9	Religiestudie les 5 (JT) "Het hedendaagse naturalistische wereldbeeld en religieuze diversiteit"
			Prakt. Theologie les 1 (LJP) "Dialogo als vorm van menswording"		Religiestudies les 4 (JT) "Religieus exclusivisme"		Prakt. Theologie les 4 (LJP) "Innovatief kerkzijn"
		20		24		15	
			Gastcollege Prof. Dr. Hans Alma "Verlangen naar zin. <i>De zoektocht naar resonantie in de wereld.</i> " 19u30 – 21u15		Open college Prof. Dr. Johan Temmerman "The Paradox of Religious Populism: the curious case of Belgium"		
		21	Religiestudies les 2 (JT): "Westers denken en Oosterse waarheid"	25	Prakt. Theologie les 3 (LJP) "Ontwikkelings- Psychologische bespiegelingen"	16	Presentatie scriptie
			Bijbel les 2 (AK) "De overdracht van goddelijke waarheid in de Bijbel"		Presentatie exegese		Presentatie scriptie
		27	Studiedag Contextueel bijbellezen			22	
			Studiedag Contextueel bijbellezen				
		28	Prakt. Theologie les 2 (LJP) "Narratieve benadering"			23	

			Religiestudie les 3 (JT) “Religieuze overdracht in een post-theïstische cultuur”				
--	--	--	--	--	--	--	--

Bibliografie

(aanwezig in de leeszaal van de bibliotheek, zaal Meyhoffer)

- Robert McKim (2016), *Religious Perspectives on Religious Diversity*, Leiden: Brill
- Emma O'Donnell Polyakov (2018), *Antisemitism, Islamophobia, and Interreligious Hermeneutics*, Leiden: Brill
- Robert McKim (2009), *On Religious Diversity*, Oxford University Press
- S. Sikka, B. Puri and L.G. Beaman (2015), *Living with Religious Diversity*, Taylor & Francis LTD
- Triandafyllidou & T. Magazzini (2020), *Routledge Handbook on the Governance of Religious Diversity*, Routledge Taylor & Francis Group
- Martin D. Stringer (2013), *Discourses on Religious Diversity. Explorations in an Urban Ecology*, Routledge
- Robert Trigg (2014), *Religious Diversity. Philosophical and Political Dimensions*, Cambridge University Press
- Stephen Barton (2005), *Where Shall Wisdom Be Found?: Wisdom in the Bible, the Church and the Contemporary World*, London T&T Clark
- James R. Lewis & Olav Hammer (2011), *The Invention of Sacred Tradition*, Cambridge University Press
- Christine Hayes (2017), *What's Divine about Divine Law? Early Perspectives*, Princeton: Princeton University Press
- Buber, M. (1923), *Ich und Du*. Guetersloh: Guetersloher Verlagshaus. (In vertaling verkrijgbaar: Ik en Jij)
- Riessen R. van, (2016), *Van zichzelf bevrijd. Levinas over het raadsel van de nabijheid*. Amsterdam: Uitgeverij Sjobbolet
- Zijlstra, O. (2021), *Authentiek In tijden van massamedia, egocultuur en consumentisme*. Amsterdam: Boom uitgevers
- Borgman, E. (2020), *Alle dingen nieuw, Een theologische visie voor de 21ste eeuw. Inleiding Invocatio*. Utrecht: KokBoekencentrum Uitgevers.
- Fowler, J. W. (1981), *Stages of Faith. The Psychology of Human Development and the Quest for Meaning*. New York: Harper Collins
- Egan, K. (1986/2012), *Individual Development and the Curriculum*, Abingdon: Routledge
- Perrin, R. (2020), *Changing Shape. The Faith Lives of Millennials*. London: SCM press
- Scharmer, C. O. (2016), *Theory U* (2nd edition). San Francisco: Berrett-Koehler.
- Scharmer C. O., Kaufer K. (2013), *Leading from the emerging future: from ego-system to eco-system economies*. San Francisco: Berrett-Koehler.
- Carson T.L., Fairhurst R., Rooms N., Withrow L.R.,(2021), *Crossing Thresholds: A Practical Theology of Liminality*, Cambridge: Lutterworth press.

Aanwezig als e-books (op te vragen bij docent)

- M. Szatkowski (ed.) (2015), *God, Truth, and other Enigmas*, Munich/Boston: Walter de Gruyter GmbH
- P. Jonkers & O. J. Wiertz (2020), [Religious Truth and Identity in an Age of Plurality](#), London/New York: Routledge
- M. Stenmark, S. Fuller and U. Zackariasson (ed.) (2018), *Relativism & Post-Truth in Contemporary Society. Possibilities and Challenges*, Cham: Palgrave Macmillan
- R.J. Di Rocco (2018), *Consilience, Truth and the Mind of God. Science, Philosophy and Theology in the Search for Ultimate Meaning*, Cham: Springer